

Sponsalia Et Matrimonium

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1726

§. V. De Testibus, horum Qualitate, & modo, quo tum isti, tum Parochus
assistere Matrimonio debent.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75229)

S. V.

De Testibus, horum Qualitate, & modo, quo iuristi, tum Parochus assistere Matrimonio debet.

S U M M A R I U M.

215. Quot requirantur testes ad Matrimonij valorem?
 216. Sc. An debeant esse omni exceptione maiores?
 230. 231. 232. Quomodo debeant esse presentes Contractui Matrimoniali?
 233. An sufficiat, si adsint successivè?
 234. 235. 236. An debeant esse ad hoc requisiti?

237. Sc. An sufficiat presentia illorum dolo, aut metu extorta?
 242. An Parochus Catholicus possit assistere Matrimonij Hereticorum, qui in sua Parochia degunt? Sententia affirmans.
 243. Sententia negans.
 244. An verba, Ego vos in Matrimonium conjungo &c. sint de essentia Matrimonij?
 245. Vel saltem de necessitate præcepti?

225 **Q**uæritur 1. Quot, & quales requirantur Testes ad Matrimonij valorem; Certum est 1. ad valorem Matrimonij requiri, ut ejusdem Contractui adsint duo, vel tres testes cum Parocho; nec sufficere unicum testem cum Parocho; quia Trid. sess. 24. c. 1. de reform. Matr. expressè irritat Matrimonium, non contractum coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus. Et confirmatur ex doctrina Felin. c. ex litteris n. 10. §. modo adverte, de Probat. ubi docet, quando Statutum requirit ad certum actum duo personarum genera, personam unius generis non posse gerere utriusque vicem. Requiritur autem ex Decreto Trid. l. cit. ad valorem Matrimonij, Parochus, & duo alij testes. Ergo non poterit Parochus simul obire munus Parochi, & simul vicem alterius testis supplere. Sanch. l. 3. de Matrim. D. 41. n. 1. Certum est 2. Exigi, ut testes rationis usum habeant; alias enim de Matrimonij contractu testificari non poterunt Sanch. l. cit. n. 2.

226 **D**ifficultas est, an sufficiant qualescunque testes, vel exigantur omni exceptione majores, h. e. tales, qui nullum patiantur vitium, ob quod Jure repellantur à testimonio dicendo? Franciscus Molinæus de vit. nupt. & alij quidam Neoterici apud Sanch. l. cit. n. 4. volunt, requiri testes legitimos, & omni exceptione majores: quod probant 1. can. placuit 2. caus. 4. q. 3. c. consultationi 28. de Sponsal. c. attestations 10. de despons. impub. & præcipuè c. ex litteris 1. de consang. & affinit. ubi §. inquisitâ Alexander III. in Causis Matrimonialibus propter earum arduitatem requirit Testes circumspectos, omni exceptione majores, & vult illas tractari non per quoscunque, sed per discretos Judices. 2. Tridentinum duos, vel tres testes exigat, ut Matrimonium non sit clandestinum: ut verò tale non sit, opus est, ut ejus habeatur legitima probatio; quia Matrimonium, cujus legitima probatio non habetur, pro Claudeflino apertè habetur c. quod nobis 2. b. tit. ibi, Si Matrimonia ita & P. Schmalzgrueber L. IV.

occultè contrahuntur, quòd exinde legitima probatio non appareat. Legitima autem probatio rei per testes non habetur, nisi qui de illa deponunt, sint integri, & legitima exceptione majores l. testimoniorum 1. ff. de testib. & Novell. 90. pr. §. c. 1. ergo &c. 3. Ad probationem Matrimonij antiquo Jure c. super eo 22. de test. §. attest. requirebantur testes non qualescunque, sed integri, & omni exceptione majores; quorum verò fides erat suspecta, repellebantur, ergo etiam testes à Trid. requisiti integri, & omni exceptione esse majores debent; nam ad excludendam Juris correctionem novum Jus ab antiquo Interpretationem accipit. 4. Ratio, quare Trid. irritaverit Matrimonium clandestinum, est, ne quis publicè inire possit Matrimonium secundum, eò quòd primum clam contractum probari non possit. hoc autem inconueniens non evitaretur, si assistere contractui ejus possent testes non legitimi, qui ob vitium aliquod à testimonio repelli possent. ergo &c. 5. Tales testes facillè poterunt corrumpi, ut testentur Matrimonium non fuisse contractum; & sic tale Matrimonium non poterit magis probari, quàm clandestinum.

Verùm his non obstantibus, dicendum, in testibus, qui fidelium Matrimonij cum Parocho assistunt, nullam requiri peculiarem qualitatem; ac proinde validè contrahetur Matrimonium coram testibus impuberibus, servis, fœminis, paganis, excommunicatis, notatis infamiâ, contrahentium alterutri, vel utrique consanguinitate, vel alia necessitudine conjunctis. Ita Ant. Cucch. l. 5. Inst. major. tit. 11. n. 61. Henric. l. 11. de Matr. c. 3. n. 9. Segura p. 2. direct. Jud. c. 15. n. 60. Rodriq. tom. 1. Summ. edit. 2. c. 219. n. 8. Petr. de Ledesm. de Matr. q. 45. art. 5. p. 3. S. conclusio sit. Sanch. l. 3. D. 41. n. 5. Gutier. c. 24. n. 74. Conink D. 27. n. 41. Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 6. §. secundo. Pal. tr. 28. D. 2. p. 13. §. 13. n. 3. Perez D. 41. sess. 9. n. 5. Barbof. de Offic. Episc. alleg. 32. n. 138. Bosco D. 11. sess. 9. concl.

concl. 15. à n. 598. Gonzal. in c. fin. b. tit. n. 10. Wex Ariadu. p. 5. tr. 2. §. 4. n. 33. Gobat Exper. tr. 9. n. 520. Valens. hic n. 10. Zæf. n. 18. Engl. n. 18. Pirh. n. 24. Schambog. n. 18. König n. 21. Wiestner n. 60. Reiffenstuel n. 103. Magnif. P. Schmier p. 3. de Sponsal. c. 5. n. 148.

226 Ratio est 1. Quia Tridentinum, dum duorum, vel trium testium presentiam exigat, nullam facit mentionem de testium qualitate, cujus utique mentionem fecisset, si qualitatem aliquam specialem in iisdem requisivisset. igitur signum est, quod in iisdem alias qualitates non exegerit, nisi quas exigit Jus naturale, quo Jure nemo repellitur à dicendo testimonio, nisi de quo justus timor est, quod verum dicere vel non possit, vel non velit. 2. Jus Tridentini, quatenus ad valorem Matrimonij exigit presentiam duorum, vel trium testium, est correctorium Juris antiqui, quo nullus omnino requirebatur testis, sed valuerunt Matrimonia clandestina. igitur odiosum est, & strictæ interpretationis. sed si strictæ interpretationis est, verba sumi debent, ut præcisè sonant: verba autem Trid. nullam specialem testium qualitatem sonant. ergo nec dicendum est, vi Tridentini illam requiri. 3. Testes etiam minus habiles, & idonei rei gestæ, fidem sufficienter faciunt, quando communi partium consensu adhibentur, ut tradunt Bald. in l. 6. c. de testib. n. 1. Jafon l. 1. §. fin. n. 9. ff. de V. O. Ant. Gabr. in. de testib. concl. 10. n. 50. Sanch. n. 5. cu. atqui in Matrimonio adhibentur testes communi contrahentium consensu. ergo quicunque suffiunt. 4. Quando testis minus habilis cum alio habili, & omni exceptione majore concurrat, excessus in uno supplet defectum alterius, ut multis cit. testantur Ant. Gabr. l. cit. concl. 5. n. 1. & seq. Malcard. de Probat. concl. 1365. n. 13. ita fit in casu nostro; nam præter testes reliquos adest Parochus, cujus habitas ob dignitatem personæ excellens est, & quatenus Matrimonium cum nominibus testium refert in Librum ad id destinatum, fidem plenam facit, imitar Notarij publici, ergo &c. 5. In causis favorabilibus ad probandum admittuntur etiam testes, qui alias non sunt habiles, & idonei arg. c. in fidei 6. de Heret. in 6. atqui etiam causa Matrimonij favorabilis est c. fin. de sent. & re jud. & c. directæ 39. de appellat. 6. Si testes requirerentur omni exceptione majores, Matrimonia pleraque exponerentur periculo nullitatis, prout defecto contingere solet in Testamentis, quæ propterea semper in periculo sunt, dum faciè etiam præter opinionem testatoris defectus aliquis, vel exceptio contra testem reperiri, & excogitari potest. hoc autem est contra mentem Tridentini, quod formam istam præscripsit Matrimonio, ne tam faciè, & frequenter imposterum, sicut olim, Matrimonia negari possent. igitur dicendum, quod in testibus præter naturalem qualitatem nullam aliam exegerit, ne forma ab ipso præscripta iisdem periculis, & detrimentis, quæ eam præscribendo vitare voluit, obnoxia fieret.

Argumenta opposita in contrarium intentum non evincunt. Ad 1. can. placuit cit. loquitur in genere de testibus; ostendi autem ex hoc genere Matrimonium excipi; c. consultationi, & c. attestaciones requiruntur ad Matrimonium probandum testes legitimi, & idonei; sed tales juxta probata sunt quicunque, qui creduntur posse, & velle verum dicere: & denique c. ex literis agitur de dissolutione Matrimonij propter impedimentum, cujus diversa est ratio, quàm contractus Matrimonij, & ejusdem probatio; nam Contractus Matrimonij, & ejus contracti probatio favorabilis est, ac propterea ibidem sufficienter faciendam non idonei; at dissolutio ejusdem in conjugis, & ipsius etiam Sacramenti gravissimum præjudicium cedit, & ideo ad impedimenti probationem, propter quod dissolutio ejusdem fiat, non quicunque testes sufficienter, sed esse debent omni exceptione majores, sicut in causis criminalibus, quibus causa Matrimonialis, ad dissolutionem faciendam instituta, æquiparatur. Ad 2. Ut vitium clandestinitatis tollatur, sufficit, ut plena haberi possit Matrimonij contracti probatio. hæc autem jam habetur, etiam testes non sint omni exceptione majores; nam, ut jam dictum est, pro Matrimonio plenam fidem faciunt etiam testes alias non idonei, & etiam isti non luterent, illorum tamen defectum supplet presentia Parochi, qui testis est plusquam habilis, & qualificatus. Ad 3. ex c. super eo cit. potius constat, ad probationem Matrimonij non requiri testes omni exceptione majores; nam etiam mater ibi repellatur a ferendo testimonio, admittitur tamen contestis famina, licet non omni exceptione major sit c. forus 10. fin. de V. S. Hinc causa, quod mater ibi à testimonio, in causa Matrimonij dicendo, repulsa fuerit, non erat, quod non fuerit testis omni exceptione major, sed quia ejus fides erat valde suspecta propter desiderium incrementi, & honoris filiarum suarum, proveniens ex Matrimonio cum viro nobili, & divite, à quo filiam suam Affidatam, sive per verba de presenti sibi desponsatam voluit testificari. Ad 4. Nego, quod idem sequatur inconveniens; quia ad probandum prius Matrimonium sufficienter in hoc casu etiam ij testes inhabiles, usque adhibetur fides, ob rationes n. præc. allatas. Ad 5. Hic casus rarus est, & cum incommoda omnia evitari non possint, aliqua toleranda sunt, ne Contractus Matrimonij fiat terè impossibilis: quod contingeret, si timor, ne corrupti testes falsum deponant, valorem Matrimonij tollerent.

370 **Queritur 2.** Quomodo teſtes cum Parocho præſentes eſſe debeant Contractui Matrimoniali? **R.** debent eſſe præſentes non tantum phyſicè, ſeu corpore, ſed etiam moraliter, & modo humano ſive ita, ut Sponſos in Matrimonium de præſenti conſenſiſſe intelligant, & de hoc Eccleſiæ fidem facere poſſint. Ita Henriq. l. 11. de Matr. c. 3. n. 1. & 9. Petr. de Ledefm. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 2. ¶ in cuius rei, Sanch. l. 3. de Matr. D. 39. n. 1. Guier. c. 69. de Matr. n. 2. Conink D. 27. de ſacr. n. 44. Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 6. Pal. tr. 28. D. 2. p. 13. §. 8. n. 11. Barboſ. de Offic. Episc. alleg. 32. n. 78. Zypæus l. 4. conſult. 3. pr. Pignatell. tom. 7. conſult. 62. n. 1. Monacelli. p. 3. tit. 2. form. 5. n. 7. & ſeqq. Wex Ariadn. p. 5. tr. 2. §. 4. n. 32. Zoxl. hic n. 12. Engl. n. 14. S. hambog. n. 17. König n. 11. & 19. Reiffenſtuel n. 106. & teſte Monacelli. l. cit. n. 13. S. Congr. in Roman. Matr. 7. Mart. 1700. Ratio eſt, quia non cenſetur in Jure præſens ille, qui non adeſt modo humano, intelligens, & advertens, quid agit l. coram Titio 209. ff. de V. S. Conf. Quia ideo Tridentinum petit aſſententiam Parochi, & teſtium, ut illi de ejus contractu teſtificari poſſint, ſed ubi præſentia non eſt moralis, & humana, & teſtificari nequeunt. ergo &c.

371 **Et hinc ſequitur 1.** Invalide contrahi Matrimonium, ſi teſtes ſint ebrii, dormientes, vel non advertant, quid agatur, aut non advertere poſſint, quia ſunt infantes, amentes &c. Sanch. n. 1. cit.

2. Non valet Matrimonium attentatum inter Titium, & Bertham coram proprio Parocho, per fraudem ad hortum vocato, qui profugit ſtatim, atque pronuntiarum audivit Titium Ego do, & juratus coram Judice aſſeruit, ſe ulterius nihil audiviſſe, ex Bertha verò nec ſigna, nec verba intellexiſſe, quamvis teſtes aſſerant, utrumque plene pronuntiaſſe, Ego do tibi fidem meam Chriſtianam, & Parochum, ſi voluiſſet, intelligere potuiſſe; nam ſive noluit, ſive perturbatus inopinato attentato, vel per clamores, qui probantur, non potuerit, parum intereſt, dummodo revera non intellexerit; nam ſcire eum oportet, non velle. Zypæus conſ. 3. cit. pr. fin.

372 3. Similiter non valet Matrimonium, contractum coram Parocho, qui vel perſonas contrahentes non noſcit, vel ipſarum idioma non intelligit, ita, ut neſciat, quid actum ſit, & inter quos; hoc enim ſi fiat, teſtificari de Matrimonio non poteſt. Quod procedere Pont. l. 5. c. 21. n. 10. & Clericat. deciſ. 35. n. 6. putant etiam de calu, quo contrahentes loquuntur per Interpretem, ex ratione; quia Parochum oportet eſſe præſentem, tanquam teſtem infallibilem, & certum de conſenſu Sponſorum. at ſi per Interpretem intelligere debet idioma contrahentium, nequit agere teſtem infallibilem, & certum de conſenſu Sponſorum, cum per Interpretem falli poſſit, & decipi. Sed communior cum Sanch. l. 3. D. 39. n. 3. & Boſco conſ. 14. à n. 530. affirmat Matrimonium per Interpretem contractum valere: quia etiam valent alij Contractus per Interpretem initi. Eſtque in hoc caſu, ut idem Sanch. n. 4. notat, credendum dicto ſolius Interpretis; quia non eſt teſtis, ſed communi contrahentium conſenſu electus, ut declarat mutuam eorum conſentum.

Dubium eſt, an Parochus, & teſtes contractui Matrimoniali ſimul præſentes eſſe debeant, an verò ſufficiat, ut adſint ſucceſſivè? **Videtur ſufficere;** quia præſentia illorum ad alium finem non requiritur, quàm ut ipſorum teſtimonijs de Matrimonij contractu fides fiat Eccleſiæ, hæc autem fieri poſteſt Eccleſiæ, ſi ſucceſſivè præſentes ſint, ergo &c.

Sed dicendum, ad valorem Matrimonij requiri præſentiam Parochi, & teſtium ſimultaneam. Ita Veracruz append. ad Specul. dub. 6. conſ. 4. Sanch. l. 3. D. 41. n. 3. Bonacin. de Matr. q. 2. p. 8. n. 44. Perez D. 40. ſect. 9. n. 3. Boſco D. 11. ſect. 9. conſ. 15. n. 596. König hic n. 19. Wiefner n. 62. Reiffenſtuel n. 107. Magnif. P. Schmier p. 3. c. 5. n. 155. Ratio eſt, quia ex mente Trid. Parochus, & teſtes de uno, eodémque actu Contractus Nuptialis fidem facere Eccleſiæ debent. hoc autem non poſſunt, ſi ſucceſſivè tantum, & non ſimul præſentes ſint; quia eſſent teſtes ſingulares, & Parochus quidem de uno actu, teſtes verò de alio teſtimonium perhiberent. igitur cum teſtes ſingulares minus probent, quàm totidem non ſingulares, ſive de uno, eodémque Contractus actu teſtificantes, dum Concilium requirit præter Parochum duos, vel tres alios teſtes, videtur requiſiſſe præſentiam illorum ſimultaneam: quòd fatiſ innuit laudata Synodus, dum §. qui aliter cit. ait, *Alter, quam præſente Parocho...* & *duobus, vel tribus teſtibus* &c. per Conjunctionem Copulativam Et conjungendo Parochum, & teſtes.

Ex quo cadit Argumentum in contrarium. **Neque obſtat,** quòd in alijs Sacramentis ſufficiat ſimultas moralis materiæ, & formæ; quia in præſentia teſtium, & Parochi non conſideratur ſimpliciter ipſa præſentia, ſed quatenus ea habilis eſt ad probandum Matrimoniale Contractum.

Queritur 3. Utrum ad valorem Matrimonij requiratur, ut teſtes ante contractum Matrimonij ſint ad hoc requiſiti? **Aſſerunt** Pont. l. 5. c. 21. n. 4. Fagnan. in c. quod nobis 2. b. tit. n. 54. Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. Gloſſ. 48. n. 32. & ſeq. Magnif. P. Schmier p. 3. de Sponſal. & Matr. c. 5. n. 153. & inclinatur P. Reiffenſtuel hic n. 111. & verum. Rationem dant, quia quando præſentem.

Y 2

sentia alicujus requiritur pro forma, & substantia alicujus actus, non sufficit, quod quis casualiter, & ad eum non requisitus adsit, cum qui casualiter adest, adesse non censetur *arg. l. quaesitum 78. §. fin. ff. de Legat. 3.* Hinc testis repentinus dictum non attenditur, quia non praesumitur informatus *can. qui ambulat 5. caus. 5. q. 5.* semper enim attenditur, quod principaliter agitur, non quod casualiter, & incidenter sit *l. si quis nec causam 4. ff. de reb. credit.*

235 Contrà negant, quod Parochus, & testes debeant esse rogati, Sanch. l. 3. de Matr. D. 39. n. 7. Gutier. de Matr. c. 55. n. 9. Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 6. Pal. tr. 28. D. 2. p. 13. §. 13. n. 1. Barbof. de Offic. Episc. alleg. 32. n. 89. & n. 139. Bosco concl. 14. n. 558. Gobat. tr. 9. cas. 18. n. 292. Wex Ariadn. p. 5. tr. 2. §. 4. n. 33. Zoel. hic n. 12. Wiestner ibid. n. 64. & allegant pro se Trid. sess. 24. c. 1. de reform. Matr. ubi cum neque in qualitate testium, neque de rogatione quidpiam cautum invenitur, luculenter innuitur, aequè parum rogationem testium, ac certam qualitatem ad Matrimonij valorem exposci. Sed responderi P. Schmier l. cit. n. 153, in Trid. rogationem testium implicite requisitam esse, quatenus, cum praesentia testium sit de forma, non voluit, ut casualiter tantum, & per accidens intersint; quia per sepe contingeret, ut vel testes, quod tractatum, aut contractum sit, non advertant, vel eorum, quae tantum per transennam, & fortuito cognoverunt, obliviscantur.

236 Judico utrique Sententiae tribuendum aliquid, & dicendum, sufficere, si Parochus, & testes, qui casualiter primo praesentes sunt, à contrahentibus dein de intentione sua moneantur, & requirantur, ut testes Matrimonij contrahendi esse velint. Et hoc ob complures Declarationes Cardd. quarum una apud Pont. l. cit. sic habet: *An sit Matrimonium, si duo contrahant per verba de praesenti, proprio Parocho praesente, & alijs requisitis non omissis, cui contractui Parochus formaliter adhibitus non fuit, sed dum forte convivij, vel confabulationis, vel aliud tractandi causa adesset, audit hujusmodi contractum geri, & postea alter contrahentium velit ab hujusmodi contractu ratione defectus resilire: S. Congregatio respondit posse, nisi alia inter venerint, quae Parochum à contrahentibus adhibendum fuisse arguant.* conf. vi hujus Decreti requirit, ut Parochus, & testes sint adhibiti, atqui jam censentur adhibiti, si qui initio casu adsunt, moneantur à contrahentibus de sua intentione, prout innuitur in Decreto cit. nam post verba cit. de Parocho haec subjunguntur: *Qui diceretur adhibitus, quamvis ex alia causa fuisset vocatus, dummodo sit adhibitus ad illum actum.*

237 Queritur 4. Utrum sufficiat praesentia Parochi, & testium, vi, aut dolo ex-

torta? Negat Segura p. 2. Direct. Jud. c. 15. n. 588. & videtur istud probari 1. quia Parochi, & testium praesentia debet esse humana, & humana est hominis, ut homo est. homo autem constat intellectu, & voluntate, igitur ut praesentia illorum humana sit, tam advertentiam intellectus, quam voluntatis consensum postulat: consensus voluntatis in vi detento deficit, ergo &c. 2. Quando in Jure aliquid praecipitur fieri coram aliquo, debet is interesse moraliter secundum suum modum, & officium. officium autem Parochi in Matrimonio non est puri testis sed assistere debet nomine Ecclesiae, approbando Matrimonium, & praebendo Sacramento auctoritatem, quae non praestatur ab invito, ergo &c. 3. In Jure idem est abesse, & adesse, si deficiat consensus juxta doctrinam Baldi l. cum non solam, §. necessitate n. 5. C. de bon. que liber. &c. ergo dum Parochus, & testes adsunt inviti, perinde est, ac si abessent. 4. Si Tutor per vim retentus sit invitus, non valet, quod agitur l. quamquam 1. fin. ff. de auth. & consens. tutor. & ratio additur; quia praesentia corporis non sufficit ad auctoritatem, ergo similiter non praestabit auctoritatem Matrimonio Parochus vi detentus nec valet, quod agit. 5. Trid. sess. 24. c. 1. de reform. Matr. praecipit, ut Parochus interrogatis contrahentibus, dicat, *Ego vos conjungo &c.* quod non praestatur, ubi consensus deficit.

Sed dicendum, valere Matrimonium, 238 quamvis Parochus, & testes vi detenti intersint, modo, quid inter Sponfos agatur, intelligant. Ita Henricus l. 11. de Matr. c. 3. n. 1. Petr. de Ledem. de Matr. q. 45. art. 5. punct. 3. dub. 2. Vega l. 6. Summ. cas. 116. Sanch. l. 3. D. 39. n. 9. Gutier. c. 69. de Matr. n. 10. Conink D. 27. de Sacram. n. 44. Pont. l. 5. c. 21. n. 5. Barbof. de Offic. Episc. alleg. 32. n. 82. & seqq. Palao tr. 28. D. 2. p. 13. §. 8. n. 11. Perez D. 40. sect. 10. n. 5. & 9. Dian. p. 10. tr. 13. resol. 16. Zypaeus l. 4. consult. 5. n. 4. & 5. & l. 4. respons. 1. n. 1. Bosco D. 11. sect. 9. concl. 14. Fagnan. in c. quod nobis 2. b. tit. n. 40. Gonzal. in c. fin. eod. n. 8. Gobat Exper. tr. 9. n. 492. Wex Ariadn. p. 5. tr. 2. §. 4. n. 32. Monacell. p. 3. tit. 2. form. 5. n. 12. Vallens. hic n. 8. Zoel. n. 12. Honor. n. 7. Engl. n. 14. Pirhing n. 23. Schambog. n. 18. König. n. 11. Wiestner n. 64. Reiffenstuel n. 108. Magnif. P. Schmier p. 3. de Sponsal. c. 5. n. 134. & 156. & alij RR. allegantes pro se Declarationes Card. inter quas apud Farin. pag. 268. una sic habet: *Dummodo Parochus sit praesens, & intelligat id, quod agit, licet dissentiat, & contradicat; adhibitus verò Parochus intelligitur, etiam si ex alia causa vocatus sit, dummodo sit adhibitus ad illum effectum; alia ita: An verò si invitus, & compulsus adsit Parochus, ---*
tael

ale Matrimonium subsistat? Congregatio respondit, subsistere.

Ratio est, quia etiam sic obtinetur finis, & impietur præceptum Tridentini. Finis quidem; quia sive spontè, sive inviti inter sint, modò intelligant, quid inter Sponsos fiat, testari de Matrimonij contractu possunt, ut colligitur ex *l. coram Titio 209.* ibi: *Scire autem, non etiam velle is debet, cum eo invito rectè sit. ff. de V. S. sic autem jam obtinetur finis Tridentini; quia eorum testimonio de Matrimonio fides fieri, ejusque dissolutio, & alterius celebratio impediri potest, quod per præsentiam Parochi, & testium intendit Tridentinum. præceptum verò; quia §. qui aliter sepe cit. nihil aliud præcipitur, quam ut celebrentur Matrimonia coram Parocho, & testibus præsentibus, atqui præsentè aliquo, sive coram aliquo fieri id dicitur, quod fieri etiam invito advertit *l. coram Titio cit. & Gloss. in Extrav. Execrabilis Joann. XXII. V. coram de Præbend. ergo &c. Conf. Ex praxi Curiarum tum Germaniæ nostræ, tum aliarum, etiam Romanæ, pro ratis habentium Matrimonia, quæ coram Parocho, & testibus, etiam casu solum intervenientibus, vel dolo, aut vi coactis celebrantur.**

Addidi autem in responsione, ad valorem assistentiam talem sufficere; certum enim est, ejusmodi Matrimonium, in quo præsentia Parochi dolo, aut vi extorta, vel procurata est, esse illicitum, & sic contrahentes graviter peccare, ut bene monent Sanch. *l. cit. n. 12.* Gutier. *n. 13.* Conink *n. 45. fin. Pal. n. 11.* Bosco *concl. 14.* Zœl. *n. 12.* Wiestner *n. 64. fin.* Reiffenstuel *n. 113.* Magnif. P. Schmier *n. 157.* Ratio est tum injuria, quam inferunt Parocho, tum contemptus Ecclesiæ; non enim ejus autoritate contrahunt, & sæpe sic contrahentes contrahunt Denuntiationibus omissis. Aliud dicendum Sanch. *l. cit.* putat de testibus; nam si hi soli ad interessendum inducantur dolo, aut vi detineantur; peccabunt quidem sic contrahentes, non tamen mortaliter, nisi injuria gravis sit. Rationem disparitatis dat; quia ipsi non gerunt vices Ecclesiæ, autoritatem præstando ipsius nomine, sicut Parochus præstat, sed testium ministerium solum obeunt, quod æquè præstare possunt vi detenti, aut ad aliud dolo vocati. Imò si gravis causa, & necessitas ad contrahendum urgeret, & Parochus, vel testes absque justa causa recusarent, licitè astu aliquo, & æquivocatione, sine mendacio tamen, inducerentur ad interessendum Matrimoniali Contractui Laym. *l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 6.* Conink *D. 27. dub. 4. fin.* Dicaill. *D. 3. n. 169.* Bosco *concl. cit. n. 589.* Reiffenstuel *n. 114.* quia, ut Reg. *4. de R. J.* dicitur, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.*

Neque contrarium probant Argu-
menta allata *n. 237.* Ad 1. Licet præsentia moralis perfecta tam advertentiam intellectus, quam consensum voluntatis requirat, ad imperfectam tamen sola advertentia intellectus sufficit: & hæc sola ad valorem Matrimonij in Parocho, & testibus ex Concilij mente desideratur, cum & ipsa clandestinitatem excludat, & sufficiens sit ad testificandum de Matrimonio. Ad 2. Utramque præsentiam in Parocho desiderat Tridentinum: & quidem ejus tanquam testis qualificati præsentiam desiderat ad substantiam Contractus, tanquam præstantis auctoritatem nomine Ecclesiæ solum de præcepto. Ad 3. Ea doctrina procedit, quando consensus alicujus exigitur cum præsentia: quod in Matrimonio non exigitur, cum sola præsentia ad testificandum sufficiens sit. Ad 4. Disparitas est; quia ad valorem contractus à pupillo celebrari requiritur præsentia Tutoris, non tanquam testis, sed ut contractui consensu suo auctoritatem præstet, quod ad valorem Matrimonij respectu Parochi non requiritur. Ad 5. Ea verba, ut *infra n. 248.* dicam, non sunt de necessitate Sacramenti, sed solius præcepti.

Quæritur 5. An Parochus Catholicus possit licitè assistere Matrimonij Hæreticorum, qui in sua Parochia degunt? Affirmant Layman. *l. 5. tr. 10. p. 2. c. 4. n. 8.* Pirhing. *hic n. 21.* Schambog. *ibid. n. 16.* & allegant pro se praxin Germaniæ nostræ. Rationem dant, quia si hoc ipsi prohibitum esset, esset ei prohibitum vel propter irreverentiam, quæ inferretur Sacramento, dum ejusmodi indignè illud suscipiunt, vel ratione communicationis cum Excommunicatis, quales Hæretici etiam sunt, interdictæ, non ob primam causam; quia Parochus non est minister hujus Sacramenti, sed tantum testis: non ob secundam; quia Hæretici, nisi sint nominatim denunciati, post Concilium Constantiense non sunt vitandi sive in Sacris, sive in Politicis.

Sed contrarium, teste Vincent. Petra *243 tom. 4. comment. fol. 75. n. 8.* pluries respondit S. Congr. Concil. præsertim *sub die 22. Jun. 1624. l. 12. Decret.* dum censuit, quòd si alter tantum ex conjugibus sit Hæreticus, sive ambo, nullatenus debeat Parochus hujusmodi Matrimonij assistere. Quod extendit *cit. Petra n. 9.* etiam ad illas Provincias, in quibus impune grassatur Hæresis: pro quo adducit aliud Decretum S. Congr. Concil. *in Gnesnens. 1590. l. 6. Decret. fol. 111.* ibi: *In partibus Prussie, & Pomeraniæ sævè omnes sunt Hæretici: nunc queritur, an liceat Presbyteris Virum Catholicum cum Hæretica muliere, & à converso Matrimonio conjungere?* S. Congr. respondit, non licere conjungere. Sed fortè istud intelligi duntaxat debet, quando periculum est aut perversionis ex parte Sponsi Catholici; aut maiæ educationis prolium; unde

sicut, quando his periculis sufficienter caveatur, & insuper rationalis urget causa, in partibus Germaniæ nostræ licitè Catholicus cum Aatholica, & è converso contrahunt, ita etiam Parochus Catholicus tali Matrimonio licitè assistet.

- 244 Quæritur 6. Utrum ea verba, *Ego vos in Matrimonium conjungo* &c. vel alia similia, quæ Concilium Trid. sess. 24. c. 1. de reform. Matr. proferri à Sacerdote, vel Parocho assistente præcipit, sint de essentia Matrimonij? *u.* Negativè: & hinc etsi Parochus, vel Sacerdos assistens Matrimonio illa non proferat, validum tamen Matrimonium erit. Sanch. l. 3. de Matr. D. 38. n. 4. Gutier. de Matr. c. 69. n. 3. Conink D. 27. de Sacr. n. 45. Pal. tr. 28. D. 2. p. 13. §. 8. n. 12. Zy-

pæus l. 4. conf. 5. n. 8. Gonzal. in c. fin. h. tit. n. 9. Pirhing hic n. 22.

Interim tamen verba illa sunt de necessitate præcepti; conf. Parochus illa omit-²⁴⁵ tens peccabit, & quidem graviter, ut putat Salzedo præf. c. 73. §. secundo illud, Vega l. 6. summ. cas. 112. §. 116. Pirh. hic n. 22. fin. quia Concilium utitur verbis præceptivis, & res gravis est. Alij tamen cum Sanch. l. cit. n. 7. Gutier. n. 15. Conink n. 45. Gonzal. n. 9. existimant omissionem illam peccatum veniale non excedere; quòd cum nec forma Sacramenti sint, nec pertineant ad solennitatem magni momenti, nec includant aliquod Mysterium magnæ significationis, videatur esse materia tantum levis.

§. IV.

De Probatione Matrimonij Clandestini, & ejus Publicatione.

S U M M A R I U M.

246. An, & à quo probari debeat Matrimonium clandestinum?
247. A viro, an femina?
248. Resolvitur probandum asserenti contractum esse.
249. 250. 251. Quid agendum, si Matrimonium clam contractum sit, & ita occultè, ut

legitima ejus probatio haberi nequeat?

252. Quale Matrimonium sit observandum, si Titius primò cum Bertha contraxit Matrimonium clandestinè, postea cum Caja palam, seu publicè?
253. Quis sit Effectus publicationis Matrimonij clandestini?

246 Quæritur 1. An, & à quo probari debeat Matrimonium clandestinum? Procedit quæstio hæc de Jure antiquo, & Jure etiam novo in terris, ubi Tridentinum quoad Decretum irritans Matrimonia clandestina receptum non est; nam ubi receptum est, cum contractum ita irritum sit, dicens se ita contraxisse, non debet compelli ad id probandum; quia compelli nemo debet ad probandum illud, quod probatum non relevat l. ad probationem 21. c. de Probat. Locus ergo quæstioni solum est casu, quo ita contractum validum est: quo casu, ut censeatur contractum, probari debet, ut constat ex c. si quis 1. h. tit. & ratio est; quia facta regulariter non præsumuntur, nisi probentur c. quoniam 11. fin. de Probat.

247 Dubitari potest, cuinam, viro, an mulieri, onus hoc probandi incumbat? Et Rationem dubitandi facit c. si quis cit. ibi: Si quis clam desponsaverit aliquam, & malier, vel vir negat hujusmodi desponsationem, viro incumbit probatio: quibus verbis videtur dici, quòd sive vir, sive mulier desponsationem ejusmodi neget, probatio semper incumbat viro; quia vir est caput mulieris.

248 Sed dicendum, quòd probatio incumbat dicenti, seu asserenti contractum esse: conf. si mulier neget desponsationem; esse factam, vir autem affirmet, probatio incumbet viro; si verò vir neget, mulier affir-

met, probatio incumbet mulieri: nam ut constat ex l. ei 2. ff. de Probat. ei semper incumbit probatio, qui dicit, non qui negat; & hinc in c. si quis cit. subintelligi istud debet. Ratio est, quia idem judicium quoad hoc est de muliere, quod de viro. Gloss. in c. si quis cit. v. viro incumbit in fin. Abb. ibid. in casu, Honor. hic n. 2. Schambog. n. 29. Pirhing. n. 32. & hoc teste alij DD. communiter.

Quæritur 2. Quid agendum, si Matrimonium clam contractum sit, & ita occultè, ut legitima ejus probatio haberi nequeat? *u.* Cum distinctione: Vel enim qui ita contraxerunt, negant ita se contraxisse, vel id affirmant. Si neget uterque, vel alteruter contractum esse, eo casu compellendi non sunt, ut simul cohabitent, & se tanquam conjuges tractent. Si verò uterque affirmet, regulariter standum est assertioni illorum, & recipiendum est illud Matrimonium, ac comprobandum ab Ecclesia, tanquam si à principio in conspectu Ecclesiæ contractum fuisset, prout habetur, quod nobis 2. h. tit. & docet ibidem Abb. not. 2. Alex. de Nevo n. 4. Honor. hic n. 11. Pirhing n. 33. §. 34. Schambog. n. 29. & alij passim. Procedit hoc iterum tantum in terris, ubi clandestina Matrimonia valent.

Ratio prime partis est, quia Ecclesia, si sive Ecclesiasticus Judex non judicat de oc-